Алда изге ай көтә

САҘАҠА БИРГӘН ҠУРСЫУЛЫ БУЛЫР

Хөрмәтулла хәҙрәт БУРАНБАЕВ, имам-мөхтәсиб

Ислам дине буйынса, Изге Рамаҙан айы тамамланыр алдынан мосолмандар Аллаһы Тәғәлә ризалығына ирешер өсөн фитыр саҙаҡаһы бирә. Сөнки пәйғәмбәребеҙ Мөхәммәд ғәләйһиссәләм хәҙис-шәрифендә: «Фитыр саҙаҡаһын бирмәй тороп, Изге Рамаҙан айында үтәлгән изге ғәмәлдәр менән ураҙа ғибәҙәте Аллаһы Тәғәлә хозурына күтәрелмәҫ», - тигән.

Фитыр саҙаҡаһы Аллаһы Тәғәлә күрһәткән юлға, йәғни ярлыларға һәм мохтаждарға бирелә. Ошо рәүештә уларҙың ауыр тормоштары гәйет көндәрендә бер аҙ еңеләйтелә, тамуҡ ғазабынан ҡотолоу хистәренән күтәрелгән күңелдәренә шатлыҡ-ҡыуаныс өҫтәлә. Фитырҙы бер нисә ярлыға өләшергә йә бер ярлыға ике һәм унан да күберәк фитыр бирергә рөхсәт ителә. Тағы уны етемдәргә, зәғифтәргә, ғәриптәргә, тол ҡатындарға, бәлә-ҡазаға тарыусыларға, әсе хәсрәттә ҡалыусыларға биреү ҙә дөрөҫ. Әммә һанап үтелгәндәрҙең бөтәһе лә мосолман, йәғни иман килтереп, Аллаһы Тәғәләгә тоғролоҡ һаҡлаған, көнөнә биш ваҡыт намаҙҙарын уҡыған, ураҙаһын тотҡан кешеләр булһын. Уларҙың фитырҙы доға уҡып ҡабул итеүҙәре хәйерле. Ләкин доға уҡый белә, намаҙын да уҡый тип, етеш тормошта йәшәгән, бай мосолманға фитыр саҙаҡаһын бирергә һис тә ярамай. Бының әжер-сауабы булмай, сөнки байға ниндәй булһа ла саҙаҡаны ашау харам. Ә мосолманды харамға этәреү ҙур гонаһ.

Балиғ булмаған, ата-әсә ҡарамағында йәшәгән балаларҙың фитырын ата-әсәһе бирә. Ә бала үҙ фитырын атаәсәһенә бирә алмай. Сөнки уның Аллаһы Тәғәлә алдындағы изге бурысы үҙ ата-әсәһен тулыһынса тәьмин итеү, уларҙы гәйет көндәрендә бүләктәр биреп һөйөндөрөү. Ата-әсәне фитырға мохтаж итеү дөрөҫ түгел.

Әйткәндәй, ярлылар һәм мохтаждар фитыр йыйырға ышаныслы кешеһен тәғәйенләй ала. Бөгөн был ролде мәсеттәребеҙҙәге мөфтөй тарафынан рөхсәт алған указлы имам-хатибарыбыҙ үтәй. шуға күрә, фитырҙы мәсеткә тапшырыу ҙа дөрөҫ. Мәҫәлән, Алтын ҡасабаһы мәсетендә махсус «Зәкәт» фонды ойошторолған. Тупланған саҙаҡалар мәсет ихтыяжына, беҙҙең төбәктән төрлө мәҙрәсәләрҙә уҡып йөрөгән шәкерттәргә, мохтаждарға, ғөмүмән, Аллаһ күрһәткән юлға тотонола. Тапшырыусына фитыр саҙаҡаһы сауабынан тыш, мәсет сауабы ла яҙылыр, иншаллаһ.

Фитырҙы ҡайһы бер ислам ғалимдары, пәйғәмбәребеҙ әйткәнсә, бер саа (2245 грамм) ауырлығындағы ризыҡ менән бирелә тиһәләр, икенселәре уның аҡсалата хаҡы бирелһә лә ярай, тип иҫәпләй. Шулай уҡ, изге айҙа мосолмандар байлыҡтары һәм малдары зәкәт нисабына еткән булһа, ҡырҡтан бер өлө-шөн зәкәт итеп бирел ҡалырға тырыша.

Аллаһы Тәғәлә Ҡөрьәндә саҙаҡа тураһында: «Аллаһы Тәғәлә күрһәткән юлдарға саҙаҡа биреүҙең миҫалы бер орлоҡ сәскән кеүек, ул орлоктан үсеп сыкты ете башаҡ, һәр башаҡта - йөҙәр орлоҡ. Аллаһы теләгән кешеһенә әжер-сауабын шулай арттыра», - тигән (Ҡөрьән, 2:261).

Пәйғәмбәребеҙ үҙ хәҙистәрендә: «Саҙаҡа биреүсене Аллаһы Тәғәлә етмеш төрлө аңлыҙ үлемдән һаҡлай һәм етмеш төрлө бәлә-ҡазаны кире ҡайтара», - тигән. Нисек инде мосолман кешеһе Аллаһы Тәғәлә яҡшы ҡабул иткән һәм ҙур әжерсауаптар килтергән фитыр саҙаҡаһын биреү хаҡында хәстәрлек күрмәһен?

Яттан бел

НИНДӘЙ УЛ ЫСЫН МОСОЛМАН ИРЕ?

Фәнирә ҒАЙСИНА

Аллаһ бәрәкәте төшһөн, Аллаһ бәрәкәте яҙһын. насип итһен, тип доға ҡылаһ. Ундырышлы ерҙе «Аллаһ бәрәкәте төшкән», - тиҙәр. Һеҙгә, ғаиләгеҙгә ошо бәрәкәтте теләп, ислам дине, иман, тәҡүәлек хаҡында һөйләшеүҙәргә саҡырабыҙ.

Аллаһ Тәғәлә Үҙ мөғжизәһе менән атабыҙ Әҙәм ғәләйһиссәләмде бар ҡылған, беҙ барлыҡ кешеләр ҙә, унан башланғанбыҙ. Ул ергә төшөрөлгән тәүге пәйғәмбәр була. Ер йөҙөнә килгән бөтә пәйғәмбәрҙәр ҙә ир затынан, шундай оло бурыс уларға йөкмәтелгән. Төрлө быуаттарҙа, тарихтан билдәле булыуынса, ир-ат араһында ниндәй генә шәхестәр юҡ...

Илебеҙ бер быуатҡа яҡын динһеҙлек осоронда йәшәгәнлектән, беҙ мосолман ир-егетенең ниндәй булырға тейеш икәнлеген, уның йәмғиәттәге, ғаиләләге ролен, бурыстарын анық ҡына билдәләй алмайбыҙ. Борон йәшәгән ата-бабаларыбыҙ мәшһүр һуғышсылар, батыр дәрәжәһендә йәки уҡымышлы мулла, әүлиәләр булғанын риүәйәттәрҙән беләбеҙ. Ысынында мосолман ниндәй булырға тейеш һуң,

Мосолман ире, тәү сиратта, Аллаһҡа нык инанған, ислам ҡанундарын яҡшы белгән, иманлы мөьмин булырға тейеш. Атаәсәһенә, туғандарына, ололарға оло ихтирамлы, ярҙамсыл.

Ир кеше йәше еткәс, балиғ булғас, өйләнергә бурыслы. Ғаилә ҡороу Аллаһ ҡушыуы буйынса бойоролған сөннәт, Мөхәммәт саллаллаһу ғәләйһиссәләм өммәтен арттырыу өсөн дә кәрәк. Мосолман ире йәһүҙә йәки христиан ҡыҙына өйләнә ала, әммә ул мотлаҡ Аллаһҡа ышанған ҡыҙ булырға тейеш, ә мәжүсигә, атеистка өйләнеү тыйыла. Мосолман ирҙәренә дүрт ҡатын алыу рөхсәт ителгән. Әммә уларҙы матди һәм рухи яктан тулыһынса тигеҙ ҡарай алһа ғына мөмкин.

Ир-егет кәләшкә иң иманлы ҡыҙҙы һайларға тейешле, сөнки нык тәҡүәле ҡатын алыу - имандың яртыһы, оло бәхет ул. Мосолман ире ҡатынына һәм балаларына ислам динен өйрәтергә бурыслы, сөнки уның өсөн Ҡиәмәт көнөндә яуап бирәсәк. Тәрбиә бала тыуғандың тәүге көнөнән башлана. Алай баланың ҡолағына шыбырлап аҙан әйтә, сабыйҙың беренсе ишеткән һүҙе «Аллаһ!» булырға тейеш. Шулай уҡ уға матур һәм яҡшы мәғәнәле мосолман исеме ҡушыу лазым. Малай тыуһа, ике һарыҡ ҡорбан итеп салына. Ир бала бәләкәй сағында уҡ сөннәткә ултыртыла.

Мосолман ир-егете ғаиләне матди яҡтан тулыһынса тәьмин итергә, хәләл юл менән табылған ризыҡ менән ризыкландырырға тейеш. Ә ҡатын-ҡыҙ үҙ аҡсаһын үҙе тотона, әгәр теләһә, ғаилә сығымдарына бүлә ала, уныһы уның иркендә.

Мөьмин ир ҡатыны менән йомшаҡ мөнәсәбәттә, йәғни һәр яклап хәстәрлекле, түҙемле булырға тейешле. Уның кейеменә, һаулығына, туғандарына ла иғтибарлы, ихтирамлы булыуы күҙ уңында тотола.

Ирҙәргә ҡатын-ҡыҙҙың йөҙөнә һәм ҡул суктарына ғына күҙ һалыу рөхсәт ителә. Дин буйынса, ул үҙ ҡатынының ҡулынан ғына тота ала, ә башка ҡатын-ҡыҙға ҡағылырға бөтөнләй рөхсәт ителмәй. Урамда йөрөгәндә лә, ирҙәр яңылыш берәй сит ҡатынға ҡараһа, тиҙерәк ҡарашын борорға тейеш, икенсе тапҡыр күтәрелеп ҡарарға ярамай.

Ирҙәрҙең дә кендегенән алып тубығына саклы ере ғәүрәт иҫәпләнә, ошо кимәлгә ҡатындарға ла, ирҙәргә лә ҡарау тыйыла. Ғөмүмән, мосолмандар Ҡөрьәнгә һәм хәҙистәргә таянып донья көтә. Мөхәммәт пәйғәмбәр саллаллаһу ғәләйһиссәләм нисек йәшәгәнең, ҡатындары менән ниндәй мөнәсәбәттә булғанын, кешеләр менән ҡайһылай аралашҡанын, һатыу, сәйәси һәм башка эштәрҙе нисегерәк алып барғанын өлгө итеп, бөтәбеҙ ҙә шулай йәшәргә ынтылырға тейеш. Малдарҙы ла фәҡәт Аллаһ юлында. Уның ризалығы өсөн сарыф итергә бойоролған.

Мосолманға ғилем алыу, ватанды һаҡлау бурысы ла фарыз. Һәр йома мәсеткә өйлә намаҙына йөрөү ҡушылған. Ирҙәргә, ҡатын-ҡыҙҙарҙан айырмалы рәүештә, намаҙҙа аҙан, ҡамәт әйтеү, мәсеттә имам булыу, балаларға исем ҡушыу, никах уҡыу, мәрхүмгә йыназа уҡып ерләү йолаларын атҡарыу йөкмәтелгән. Ирҙең ҡатыны мәрхүмә булһа, уға уны йыуырға рөхсәт ителмәй, сөнки мәрхүмә булыу менән уларҙың никахы боҙола, тип иҫәпләнә. Ә ире мәрхүм булһа, уны йыуындырырға кеше булмаһа, ҡатыны йыуындыра ала.

Диндә билдәле булыуынса, ирҙәр нык тәҡүәле, изгелекле булып йәшәп мәрхүм булғандан һуң, ожмахҡа инһәләр, унда уларҙы һылыуҙарҙан-һылыу хур ҡыҙҙары ҡаршылаясағы әйтелгән...

Беҙҙең башҡорттарҙа борон-борондан ирҙәргә ҡарата күркәм ҡараш, оло ихтирам һаҡланған. Олатайҙарға, карттарға, аҡһаҡалдарға, батырҙарға урын гел түрҙән бирелгән. Инәйҙәребеҙ аш-һыуҙы тәү сиратта ирҙәр алдына ҡуйған. Оло кешенең, ир балаларҙың юлдарын бер вакытта ла ҡыймағандар. Фольклорҙа ирҙәр хаҡында төрлө мәҡәл, әйтемдәр, тыйыуҙар күп. Мәҫәлән: «Ирҙәр кейеменән йыуғыс эшләргә ярамай, кәмһетелә». «Ирҙәрҙең кейемен баш түбән элмәйҙәр», «Ирҙәрҙтт эш ҡоралын сығырға ярамай» тигән тыйыуҙар халыкта әле лә бар.

Сағыштырып ҡарағанда, беҙҙең боронғо башҡорт ирҙәре - иманлы, мәһабәт кәүҙәле, ҡыйыу, сая, көслө рухлы, ҡурҡыу белмәҫ батырҙар булып күҙ алдына баҫа. Хәҙерге заманда ла беҙҙең башҡорт ирҙәре дини ғилем алып, юғары иман менән, салих инсандар булып йәшәһәләр икән, тип теләйек. Әммә, нисек кенә булмаһын, ирҙе ир иткән дә, хур иткән дә ҡатын...

ДИН - УЛ ЕҢЕЛЛЕК

Гөлсәсәк ҒӘБИТОВА

Ислам дине йылдан-йыл бар доньяла киңерәк танылыу ялай тигән һүҙҙәремә ҡаршы килеүсе булмаҫ, моғайын. Ысынлап та, республика кимәлен генә алып ҡарағанда ла, һәр ҡала-ауылда билдәле сәбәптәр арҡаһында байтаҡ йылдар элек ишегенә ҙур йоҙаҡ эленгән мәсеттәр яңынан тергеҙелә, халыҡ дини тәғлимәт менән таныша, шул рәүешле мәңгелек һорауҙарға, күңел талаптарына яуап табыуға өлгәшә.

Был күренеште мин мәсет ишегенең генә йоҙағы түгел, кешеләрҙең иман нурына һыуһаған йөрәктәре асылыу менән сағыштырыр инем. Йәшенә, милләтенә, биләгән вазифаһына ҡарамай, халыҡ мәсеткә йөрөй. Вәғәздәрҙә оло йәштәге апайинәйҙәр менән бер рәттән 16-18 йәшлек ҡыҙ-ҡырҡынды ла күрергә була. Дингә бирелеү хаҡында хәбәрҙәрҙе төрлө ерлектә һәм сүрәттә ишетергә була. Күпселек осраҡта - Ислам дине менән әллә ни ҡыҙыҡһынмаған, таныш булмағандар тарафынан. Һәҙәмтәлә шундай һорау тыуа: «Нимә аңлата һуң ул дингә бирелеү?» Дөрөҫ аңлайбыҙмы беҙ был төшөнсәне?! Сөнки бөгөнгө тормошон Ислам дине буйынса ҡорған халыктың был һүҙҙәрҙең асылына ҡапыл ғына төшөнмәүе лә ихтимал. Ни өсөн, Ғөмүмән, үҙен ысын мосолман тип һанаған, дини бурыстарын намыҫлы үтәгән кешенең аңында ла, лексикаһында ла бындай һүҙҙәр бөтөнләй юҡ? Улар дингә бирелмәй, ә йөрәге, теле менән диндә ҡабул итә, тормоштарын Ислам талаптары буйынса ҡора. Талаптарҙың береһе шундайырак аңғырай: ысын мосолманға тормоштоң ике яғын да бер тигеҙ алып барыу зарур - доньяуи яктан ҡыуып, эске рухи үсеште ҡалдырмаҫҡа һәм тик дини ғилем тип ҡәҙимге тормошка ла ҡул һелтәмәҫкә. Намаҙ уҡыным, ураҙа тоттом, ғәрәп хәрефтәрен өйрәндем, минән дә яҡшыраҡ белемлерәк кеше юҡ эргәтирәлә тип «әтәсләнергә» түгел, ә ошо Ислам дине ҡушкандарҙы, талап һәм тәҡдим иткәндәрҙе бар тормошоңа матур итеп «кушып үрергә», ике дилбегәне лә бер тигеҙ тотоп барырға кәрәк. Дини атрибутика ғына әле һинең хаҡ юлда барыуыңды раҫламай. Төплә уйлап, аңлы рәүештә эш иткән мосолман кешеһенең бар тормошо ҙур бер гармонияға әйләнеп, уның иманы ла, йәмғиәттә биләгән урыны ла, ғаиләһе лә, эше лә, кешелек сифаттары ла иң-иңнәр рәттәге булырға тейеш, минеңсә. «Дин» төшөнсәһе тәү осраҡта кешенең йөрәгендә яралып, шул килеш әҙәм балаһы тормошоноң бар яктарын ла ыңғай яҡҡа үҙгәртеп, матурайтып, еңеләйтеп ебәреү көсөнә эйә. Әлбиттә, был һүҙҙәрен аша мин мосолман ҡатын-ҡыҙына яулык ябынып, бөркәнеп кейенеп йөрөү мөһим түгел тип әйтмәйем, киреһенсә, изге Ҡөрьән китабында ҡушылғанса дөрөҫ итеп кейенеп тә заман менән бергә атларға була. Бының өсөн ниәтеңдең изге, ынтылыштарыңдың ыңғай булыуы мөһим. Мин дингә бирелдем тип, үҙ-үҙеңә бикләнеп, юҡ сиктәр ҡуйып ултырыуҙан да файҙа юҡ. Ислам дине тарихынан сығып фекер йөрөткәндә, борон замандарҙан уҡ мосолман ҡатын-ҡыҙы яҡшы белемле, ихтирамлы булған, төплө фекер йөрөткән. Тап уларҙың бөгөнһөндә заман ҡыҙҙары ла фәнгә, ғилемгә ынтылып, сит телдәрҙе өйрәнеп, профессиональ юҫыкта ла, әхлаҡ-тәрбиә, эстетика мәсьәләһендә дә яңы үрҙәр яулап йәшәһә, «дингә бирелеү» тигән буталсыҡ төшөнсәне Ислам динен ҡабул итеп, тормошон матур яҡҡа үҙгәртте, үҙ асылына ҡайтты, заманға һәм мөхиттәр менән тулы гармонияға килде тигән гүзәл бер күренеш алмаштырыр ине. Тап ошо урында беҙ кешенең был донъяға барлыкка килгәндә уҡ бирелгән мөмкинлектәрен, һәләттәрен, кешелек сифаттарын тулыһынса асыуына, үҙ булмышы һәм күңел талаптары менән һоҡланғыс урталыҡ табыуына шаһит булыр инек. Ундай кешеләрҙең нурлы йөҙҙәре донъяны тағы ла хозурыраҡ, йәмлерәк итәсәк.

Дин кешегә еңеллек өсөн бирелгән. Ислам кешене йәмғиәттән, бөгөнгө көндән айырылырға түгел, ә киреһенсә, бар халыҡтарҙы, бөтә тереклекте дуҫ, татыу йәшәргә эшләргә өйрәтә.

Көндән-көн рухи һәм физик яҡтан камиллашып, Аллаһы Тәғәләнән генә бирелгән бар мөмкинлектәрҙе дөрөҫ ҡулланып, күрергә өйрәнеп, һәр кем үҙен һәм тотош йәғиәтте алға, яҡты киләсәккә, үсешкә этәреп, сикһеҙ гармонияла, шатлыҡҡыуаныста, алдынғылар рәтендә йәшәргә бурыслы. Ошо вакытта ғына һәр кеше «дингә бирелеү» төшөнсәһен тап үҙе һәм дөрөҫ аңлар ине...